

ΘΕΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

A.1.1. Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι σωστό ή όχι, γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη «**Σωστό**» ή «**Λάθος**» δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α.** Το κόστος των Βαλκανικών πολέμων κλόνισε την ελληνική οικονομία.
- β.** Οι Δηλιγιαννικοί υποστήριζαν τους μεγαλογαιοκτήμονες της Θεσσαλίας.
- γ.** Το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος (Σ.Ε.Κ.Ε.) μετονομάστηκε σε Λαϊκό Κόμμα.
- δ.** Το πρώτο παγκόσμιο Παν-ποντιακό Συνέδριο οργανώθηκε στη Μασσαλία το 1918.
- ε.** Το Μάρτιο του 1921 ο μητροπολίτης Αμάσειας Γερμανός πρότεινε στον υπουργό εξωτερικών Μπαλτατζή συνεργασία με τους Κούρδους και τους Αρμένιους.

Μονάδες 10

A.1.2. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α.** «Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας».
- β.** Τάγματα εργασίας.
- γ.** «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις» (Κρήτη).

Μονάδες 12

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1. Ποιες μεγάλες επενδύσεις έγιναν στην Αθήνα στους τομείς της υδροδότησης και της παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος κατά την περίοδο του μεσοπολέμου;

Μονάδες 12

A.2.2. Ποιες ενέργειες έγιναν μετά την αναχώρηση των ξένων Ναυάρχων για την οργάνωση της Κρητικής Πολιτείας μέχρι και τη συγκρότηση της πρώτης κυβέρνησής της;

Μονάδες 16

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Αξιοποιώντας τις πληροφορίες από τα παρακάτω κείμενα και τις ιστορικές σας γνώσεις σχετικά με το Σύνταγμα του 1844:

- α. να αναφερθείτε στις βασιλικές εξουσίες και στη σημασία του δικαιώματος της καθολικής ψηφοφορίας

Μονάδες 13

- β. να αποτιμήσετε τη σημασία της θέσπισης του Συντάγματος του 1844 στην εξέλιξη του κοινοβουλευτισμού στην Ελλάδα.

Μονάδες 12

Κείμενο Α

Σύνταγμα μοναρχικό, τον συντηρητισμό του οποίου δεν αναιρούσαν οι αρκετές φιλελεύθερες διατάξεις που κατάφεραν να επιβάλουν τα προοδευτικότερα στοιχεία της Εθνοσυνέλευσης, [...] το Σύνταγμα του 1844 συμπληρωνόταν με έναν επαναστατικό για την εποχή του εκλογικό νόμο.

Πρόκειται για τον εκλογικό νόμο της 18^{ης} Μαρτίου 1844 που ψήφισε η Εθνοσυνέλευση [...] και που αναγνώριζε το δικαίωμα του εκλέγειν «εις όλους τους εντός του βασιλείου γεννηθέντας Έλληνες» που είχαν συμπληρώσει το 25^ο έτος της ηλικίας τους και είχαν «ιδιοκτησίαν τινά εντός της επαρχίας», είτε κινητή, όπως διευκρινίστηκε στη σχετική συζήτηση, είτε ακίνητη «προσοδοφόρον και φοροτελή¹», ή που εξασκούσαν «οιονδήποτε επάγγελμα ή ανεξάρτητον επιτήδευμα» [...]. Καθιερώνοντας έτσι ουσιαστικά την καθολική και –με μία σειρά άλλων διατάξεων– την άμεση ψηφοφορία για την ανάδειξη της Βουλής, η Εθνοσυνέλευση [...] πρωτοπορούσε, σε σχέση με τα ισχύοντα στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες της εποχής.

1

ιδιοκτησία φοροτελής: η ιδιοκτησία που υπόκειται σε φορολογία

Νίκος Κ. Αλιβιζάτος, *Εισαγωγή στην Ελληνική Συνταγματική Ιστορία*, Αθήνα-Κομοτηνή 1981, σσ. 65-66

Κείμενο Β

Στη βαθμιαία ενίσχυση του ρόλου του κοινοβουλίου και στο συνακόλουθο περιορισμό των υπερτροφικών εξουσιών του μονάρχη

συνετέλεσε και η καθιέρωση με νόμο της σχεδόν καθολικής και άμεσης ψηφοφορίας (όλοι σχεδόν οι Έλληνες πάνω από 25 χρονών είχαν δικαίωμα ψήφου). [...] Η καθολική ψηφοφορία προώθησε σταδιακά την πολιτική χειραφέτηση των λαϊκών στρωμάτων και, όπως όλοι οι κοινοβουλευτικοί θεσμοί, συνέβαλε στη διαμόρφωση μιας δημοκρατικής ιδεολογίας.

Γιώργος Αναστασιάδης, *Κοινοβούλιο και Μοναρχία στην Ελλάδα*, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 20-21

ΘΕΜΑ Β2

Αξιοποιώντας τις πληροφορίες από τα παρακάτω κείμενα και τις ιστορικές σας γνώσεις να εξηγήσετε τον τρόπο με τον οποίο ξεκίνησε η αστική στέγαση των προσφύγων –εύπορων και άπορων– μέσω της δημιουργίας συνοικισμών και οικισμών.

Μονάδες 25

Κείμενο Α

Ως το τέλος του 1929 η Ε.Α.Π. είχε χτίσει 27.000 περίπου κατοικίες σε 125 νέους συνοικισμούς και το κράτος 25.000 κατοικίες, χωρίς να έχει λυθεί το πρόβλημα της άθλιας διαβίωσης σε αυτοσχέδιες τσίγκινες παράγκες 30.000 περίπου προσφυγικών οικογενειών.

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΕ', Αθήνα 1978, σ. 302

Κείμενο Β

... Κακήν κακώς, μην τα ρωτάς, πώς ζούσαμε. Έφτασε ο δεύτερος χρόνος της προσφυγιάς. Ήμαστε στα 1924 κι ακούσαμε πως γίνονται συνοικισμοί, για να κάτσουμε εμείς οι πρόσφυγες, στον Ποδονίφτη (= Ν. Ιωνία), στους Ποδαράδες (= Περισσός), στην Κοκκινιά.

Τότε ξέρεις πώς πιάνανε τα σπίτια στους συνοικισμούς; Πήγαινες εκεί, κρεμούσες ένα τσουβαλάκι ή ό,τι είχες σ' ένα δωμάτιο και το σπίτι ήτανε δικό σου. Ατελείωτα ήτανε ακόμη κεραμίδια δεν είχανε, πόρτες δεν είχανε, παράθυρα δεν είχανε. Και μερικά που είχανε πόρτες και παράθυρα πηγαίνανε άλλοι τη νύχτα και τις βγάζανε και ανάβανε φωτιές να ζεσταθούνε, να μαγειρέψουνε...

(Μαρτυρία Μαριάνθης Καραμουσά από το χωριό Μπαγάρασι κοντά στα Σώκια).

Η Έξοδος (έκδοση του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών), τ. Α', σ. 195

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α'

- A.1.1.** α. Λάθος
β. Λάθος
γ. Λάθος
δ. Σωστό
ε. Σωστό
- A.1.2.** α. «Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας»: Σύμφωνο που ήταν συνημμένο στη συνθήκη του Νεϊγύ, η οποία υπογράφηκε το Νοέμβριο του 1919 και προέβλεπε την παραχώρηση της Δυτικής Θράκης από τη Βουλγαρία στην Ελλάδα. «Με βάση ... πριν από την υπογραφή της συνθήκης.» (σελ.: 140, σχολικό βιβλίο)
- β. Τάγματα εργασίας: ή αμελέ ταμπουρού. Μια από τις μορφές καταπίεσης που άσκησαν οι Τούρκοι ενάντια στους Έλληνες κατά τη διάρκεια του διωγμού του 1914. «Οι άνδρες άνω των 45 ετών ... εκτελέστηκαν.» (σελ.: 139, σχολικό βιβλίο)
- γ. «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις» (Κρήτη): Επικεφαλής της ήταν ο Βενιζέλος που μαζί με τον Κ. Φούμη και τον Κ. Μάνο αποτέλεσαν μια ισχυρή τριανδρία, που δεν δίστασε να προχωρήσει σε δυναμική αναμέτρηση με τον Πρίγκιπα. Γύρω από το Βενιζέλο συσπειρώθηκαν όσοι ήταν δυσανεκτικοί από την αυταρχική πολιτική του Πρίγκιπα. (σελ.: 210, σχολικό βιβλίο)
- A.2.1.** «Οι ραγδαίες αλλαγές ... στο λεκανοπέδιο της Αττικής» (σελ.: 52 – 53 , σχολικό βιβλίο)
- A.2.2.** «Οι ξένοι Ναύαρχοι ... Ελευθέριος Βενιζέλος» (σελ.: 206 – 207 , σχολικό βιβλίο)

ΟΜΑΔΑ Β

Β.1. Η επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843 έδρασε καταλυτικά στη διαμόρφωση των πολιτικών πραγμάτων της χώρας. Μετά το τέλος της συγκροτήθηκε Εθνοσυνέλευση για την ψήφιση του πρώτου Ελληνικού Συντάγματος του ελεύθερου Ελληνικού κράτους. Σύμφωνα με το Σύνταγμα ορίστηκε ως πολίτευμα η Συνταγματική μοναρχία, γεγονός που επιβεβαίωσε το συντηρητικό προσανατολισμό του. Παρόλ' αυτά, υπήρξαν και κάποια στοιχεία προοδευτισμού, αφού, μεταξύ άλλων, κατοχυρώθηκαν ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα και καθορίστηκαν οι βασιλικές εξουσίες.

α. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Συντάγματος ο βασιλιάς οριζόταν ως ο αρχηγός του στρατού και του κράτους, διορίζε τα μέλη της Γερουσίας και συμμετείχε στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας. Πάντως καμία πράξη του δεν θα είχε ισχύ χωρίς την προσυπογραφή του αρμοδίου υπουργού. Πέρα από το γεγονός ότι επρόκειτο για ένα σύνταγμα σαφώς μοναρχικό, υπήρχαν και αρκετές φιλελεύθερες διατάξεις. Μια από αυτές ήταν ότι κατοχυρωνόταν το δικαίωμα της άμεσης και σχεδόν καθολικής ψηφοφορίας για τους άνδρες. Βέβαια, αυτή η φιλελεύθερη ρύθμιση αποτελεί ένδειξη - και μόνο - του φιλελεύθερου και δημοκρατικού χαρακτήρα του Συντάγματος. Στην πραγματικότητα υπήρχαν κάποιοι περιορισμοί που κάθε άλλο παρά συνηγορούσαν στην προοδευτικότητα του Συντάγματος. Μερικοί από τους περιορισμούς αυτούς ήταν ότι οι εκλογείς θα έπρεπε:

- να έχουν γεννηθεί εντός του Ελληνικού βασιλείου (αποκλείονταν οι ομογενείς)
- να έχουν συμπληρώσει το 25^ο έτος της ηλικίας τους
- να διαθέτουν κερδοφόρα και φορολογούμενη περιουσία (αποκλείονταν οι άποροι) ή
- να ασκούν κάποιο επάγγελμα ή να είναι ελεύθεροι επαγγελματίες (αποκλείονταν οι άνεργοι)

Μπορεί οι παραπάνω περιορισμοί να απέκλειαν ένα μεγάλο μέρος του δυνάμει εκλογικού σώματος από την εκλογική διαδικασία, ωστόσο η ρύθμιση αυτή ήταν πρωτοποριακή, μιας και εκείνη την εποχή δεν ίσχυε σε πολλές χώρες της Ευρώπης και του κόσμου γενικότερα. Η σημασία της ήταν σπουδαία όχι μόνο γιατί συνετέλεσε στον «περιορισμό των υπερτροφικών εξουσιών του μονάρχη» αλλά και γιατί βαθμιαία βοήθησε ώστε να χειραφετηθούν

πολιτικά τα λαϊκά στρώματα γιατί απέκτησαν πολιτική βούληση και αυτενέργεια. Συνακόλουθα ανοίχτηκε ευρύ πεδίο για τη συμμετοχή στον πολιτικό βίο και τη διεκδίκηση συμφερόντων.

β. Επιχειρώντας να αποτιμήσουμε τη σημασία του Συντάγματος του 1844, προκύπτει ότι η ψήφισή του με τον καιρό ενίσχυσε το ρόλο του Κοινοβουλίου και συνέβαλε στη διαμόρφωση δημοκρατικής ιδεολογίας. Αν και δεν κατοχυρώθηκε συνταγματικά το δικαίωμα του «συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι», άρχισε να φαίνεται πως τα κόμματα αποτελούσαν αναγκαιότητα της εποχής και εξέφραζαν τις ανάγκες των πολιτών που τα υποστήριζαν. Ολοκληρώνοντας, μπορούμε να πούμε πως οι φιλελεύθερες πολιτικές διαδικασίες και η λειτουργία των κομμάτων ήταν προϊόν μιας μικρής ηγετικής ομάδας, που δεν ανταποκρίνονταν στις ανάγκες του συνόλου, και πως δεν στηρίχθηκαν στη μίμηση δυτικών προτύπων, που παραμορφώθηκαν λόγω του μικρού βαθμού ανάπτυξης της ελληνικής κοινωνίας, λειτούργησαν εντούτοις ως το έναυσμα για να εδραιωθεί ο κοινοβουλευτισμός στην Ελλάδα. Με το πέρασμα του χρόνου ο κοινοβουλευτισμός στην Ελλάδα «ρίζωσε», αποδεσμεύτηκε από τα δυτικά πρότυπα – που ούτως ή άλλως ήταν ανεπαρκή – και ακολούθησε τους δικούς του ρυθμούς για να ανταποκριθεί στις ιδιαίτερες ανάγκες, τα προβλήματα και τα ατυχήματα της ελληνικής κοινωνίας.

B.2 Την αστική αποκατάσταση ανέλαβε περισσότερο το κράτος και λιγότερο η ΕΑΠ, η οποία πρόσφερε οικονομική βοήθεια σε περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων, οικοτεχνικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων (όπως η ταπητουργία). Σε αντίθεση με την αγροτική αποκατάσταση, η αστική περιλάμβανε μόνο στέγαση και όχι πρόνοια για εύρεση εργασίας. Η αστική στέγαση συνάντησε περισσότερα εμπόδια από την αγροτική. Ο αριθμός των προσφύγων ήταν μεγάλος, τα ανταλλάξιμα (μουςουλμανικά) σπίτια στις πόλεις ήταν λίγα και τα οικιστικά προγράμματα του κράτους καθυστερούσαν, λόγω των πολιτικών ανωμαλιών και της κακής οικονομικής κατάστασης κατά τις δεκαετίες του 1920 και του 1930.

Η αστική στέγαση ξεκίνησε από την Αθήνα με τη δημιουργία τεσσάρων συνοικισμών: της Καισαριανής, του Βύρωνα, της Νέας Ιωνίας στην Αθήνα και της Κοκκινιάς στον Πειραιά. Όπως

αναφέρεται και στη μαρτυρία της Μαριάνθης Καραμουσά στο δεύτερο παράθεμα, το 1924 οι πρόσφυγες πληροφορήθηκαν, ότι πρόκειται να αναγερθούν συνοικισμοί στον Ποδονίφτη δηλαδή τη Νέα Ιωνία, στους Ποδαράδες, όπως απεκαλείτο τότε ο Περισσός, και στην Κοκκινιά. Για τη στέγαση των αστών προσφύγων υιοθετήθηκε η δημιουργία συνοικισμών με επέκταση των πόλεων στις οποίες αυτοί ήταν προσωρινά εγκατεστημένοι. Προκρίθηκε – εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις – το σύστημα της ανέγερσης μικρών κατοικιών, μονοκατοικιών / διπλοκατοικιών, τετρακατοικιών, μονοώροφων ή διώροφων, με ένα ή δύο δωμάτια, κουζίνα και τους αναγκαίους βοηθητικούς χώρους. Το κράτος ή η ΕΑΠ ανέθεσαν την ανέγερση των συνοικισμών σε εργολάβους ή φρόντιζαν να εφοδιάζουν τους πρόσφυγες με τα απαραίτητα μέσα για να κατασκευάσουν οι ίδιοι τα σπίτια τους. Όπως πληροφορούμαστε από το πρώτο παράθεμα, μέχρι το τέλος του 1929 είχαν χτιστεί από την ΕΑΠ περίπου 27.000 κατοικίες σε 125 νέους συνοικισμούς, ενώ από το κράτος 25.000 κατοικίες. Η οικοδόμηση των συνοικισμών, έλλειψη χρόνου και χρημάτων, συχνά δεν συνδυαζόταν με έργα υποδομής (ύδρευση, αποχετευτικό σύστημα, οδικό δίκτυο, χώροι πράσινου κ.α.). Παρά την ομοιομορφία που επικρατούσε, υπήρχε ελαφρά διαφοροποίηση των κατοικιών του ενός συνοικισμού από τις κατοικίες του άλλου ως προς το εμβαδόν, την ποιότητα κατασκευής και τη λειτουργικότητα. Ιδρύθηκαν ακόμη προσφυγικοί οικοδομικοί συνεταιρισμοί και χορηγήθηκαν άτοκα δάνεια σε προσφυγικές οικογένειες για τη στέγασή τους.

Οι εύποροι πρόσφυγες, που είχαν την οικονομική δυνατότητα να φροντίσουν μόνοι τους για τη στέγασή τους ήταν σε θέση να νοικιάσουν ή να αγοράσουν κατοικίες μέσα στις πόλεις και έτσι να αναμειχθούν με τους γηγενείς. Αργότερα ανέλαβαν οι ίδιοι πρωτοβουλίες για την ίδρυση οικισμών. Η διαδικασία ήταν η ακόλουθη: ίδρυναν έναν οικοδομικό συνοικισμό, αγόραζαν μια έκταση σε προνομιούχο περιοχή και οικοδομούσαν αστικές κατοικίες καλής ποιότητας. Τέτοιοι οικισμοί ήταν η Νέα Σμύρνη στην Αθήνα και η Καλλιόπολη στον Πειραιά.

Στο αντίθετο άκρο βρίσκονταν οι άποροι πρόσφυγες που δεν είχαν κατορθώσει να αποκατασταθούν ακόμα. Το πρόβλημα της διαβίωσης τους παρέμεινε ακόμη αρκετά σημαντικό δεδομένου ότι 30.000 περίπου οικογένειες προσφύγων διέμεναν σε αυτοσχέδιες τσίγκινες παράγκες. Σύμφωνα με το δεύτερο παράθεμα ελλείψει κατοικιών, οι πρόσφυγες «έπιαναν» τα σπίτια ή τα δωμάτια των συνοικισμών κρεμώντας ένα τσουβαλάκι ή ότι άλλο είχαν. Πολλοί από αυτούς τους χώρους ακόμη δεν ήταν ολοκληρωμένοι. Άλλοι δεν είχαν κεραμίδια ενώ κάποιοι άλλοι δεν είχαν πόρτες και

παράθυρα. Μάλιστα με έμφαση αναφέρεται πως ακόμη και όπου υπήρχαν πόρτες και παράθυρα πρόσφυγες εξαθλιωμένοι και ταλαιπωρημένοι τα αφαιρούσαν προκειμένου να ζεσταθούν καίγοντάς τα τη νύχτα. Γενικότερα οι άποροι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν σε καλύβες, χαμόσπιτα και άλλες πρόχειρες κατασκευές στις παρυφές παλαιών οικισμών ή δημιούργησαν παραγκουπόλεις γύρω από τους προσφυγικούς συνοικισμούς. Έτσι, σε άθλιες συνθήκες, επρόκειτο να ζήσουν για πολλά χρόνια.